

DET JAPANSKA SVÄRDET "SAMURAIENS SJÄL"

Ur Veta Mera, KENDO
av Robert von Sandor

Svärdet var symbolen för makt och tapperhet. Man skiljer på två huvudtyper, tachi och katana.

Tachi, "det stående" svärdet, fick sitt namn från det speciella sättet att ställa svärdet ifrån sig på en s.k. tachi-kake (stående svärdshållare). En tachi var ursprungligen avsedd att användas från hästryggen och bars av de gå-

TACHI japanskt svärd monterat att bäras till rustning. ursprungligen bars svärdet hängande nedåt ungefär på samma sätt som sabel. Senare ändrades detta till att bära svärdet med egget uppåt instuckat i bältet.

Ordet TACHI betyder "stående" och benämningen kommer från det sätt som svärdet förvarades när bäraren lade det ifrån sig. (se bilden).

ende hängande från bältet med eggen nedåt parallellt med marken. Att ha någonting dinglande kring benen när man går är dock besvärligt, varför man oftast bar tachin instucken i bältet med eggen nedåt.

Den speciella tachi-uchi-stilen, att dra svärdet snabbt ur baljan, frestade på baljan inte minst med hänsyn till att svärdsbladet började göras krökt, med tyngdpunkten nära spetsen. Det behövdes inte många drag förrän det rakknivsvassa och tunga svärdet skar igenom baljan, som i sig själv ofta var ett dyrbart konsthantverk. Av praktiska skäl ändrade man därför under 1300-talet det traditionella sättet att bära svärd. Det för tachi karakteristiska dubbla gehänget plockades bort och svärdet stacks i bältet med eggen uppåt. Även en ny teknik att dra snabbt krävdes.

Ett svärd monterat på detta sätt kallas katana. Det bars tillsammans med ett kortare svärd, monterat på samma sätt och kallat wakizashi. De två tillsammans kallas parsvärd eller dai-to och är den japanska historiens levande symboler. Som dyrbara samlarobjekt över hela världen är de inte bara vapen av allra högsta klass utan även konstverk av betydelse.

Dai-to är än idag symboler för samuraiens ridderlighet och speciella sätt att leva. De speglar hans privilegier genom att inga andra än samurai fick bära parsvärd. Svärdssmeden var heller inte en vanlig hantverkare utan en inspirerad konstnär, vars verkstad var en helgedom. Han började det dagliga arbetet med bön och reningsoffer och lade ned "sin själ och ande i stålets smidande och härdning". Varje slag med släggan, varje nedkylning och varje drag med slipstenen var en religiös handling.

Japanens inställning till svärdet speglas bäst genom ett citat av Inazo Nitobe från boken Bushido (1906): "Våra svärd är fullkomliga som konstverk och i stånd att uthärda en jämförelse med sina rivaler från Toledo och Damaskus. Men de ägde någonting, som ingen konst kan förmedla. Svärdets kalla klinga, som i det ögonblick det dras upp-suger luftens imma på sin yta och

sprider blåaktiga blixtar, dess oförlikneliga egg, som innebär alla slags möjligheter, böjningen på dess baksida, en förening av utsoekt behag och utomordentlig styrka, allt detta fyller våra bröst med blandade känslor av makt och beundran, fruktan och skräck. Harmlös var dess uppgift om det endast var ett skönt och glädjande föremål. Men så fort det var inom räckhåll, erbjöd det ej ringa frestelse till missbruk."

Studiet av det japanska svärdet som vapen och som konstföremål är nyckeln till förståelsen för det japanska kynnet, Japans historia och folklöre. Ända fram till 1876 bars dai-to dagligen av samuraiklassen. Vid inträde i privathus placerades långsvärdet på husets katanakake i närheten av dörren, medan kortsvärdet bars även inomhus. Utsmyckningen, som ofta var utstuderat enkel, var av hög konstnärlig kvalitet. Man använde dyrbart material och många arbetstimmar på att smycka fästet med hajskinn, utforma metallederna på fästet, parerplåten och baljan av guld och silver och att åstadkomma de mest utsökta lackarbeten på baljan. Men det viktigaste var dock klingan.

Enligt en indelning, som gjordes redan under 1600-talet av de då befintliga klingorna talar man om koto-klingor (gjorda före 1530) och shinto-klingor (efter 1530). Shinshinto kallas de klingor, som gjorts

mellan 1868 och 1926. De har ett mycket lågt samlarvärde (med några få undantag). De svärd, som tillverkats efter 1926 (under Showa-perioden) anses icke som "riktiga" japanska svärd, ty industrialiseringen förstörde den hantverksmässiga kvaliteten hos smidet.

Man räknar med att under den dokumenterade delen av den japanska historien (ca 700 - 1868 e. Kr.) har det funnits ca 13 000 registrerade svärdssmeder och om man räknar med att var och en hunnit göra ca 100 svärd under sin livstid (ett rimligt antal med hänsyn till den långa tillverkningstiden för varje svärd) skulle det totala antalet vara 2 miljoner klingor under 1100 år.

Varje liten detalj i klingans utformning hade sin speciella betydelse och praktiska anledning. Damaseringen, jihada, gav svärdet den speciella kvalitet, som gjorde det möjligt att klyva rustningar med ett hugg. Härdningen, yakiba, gav svärdet den rakknivsvassa och hårda eggen och var dessutom bladets speciella utsmyckning. Formen, krökningen och balansen var resultatet av skickliga fäktares erfarenheter i samband med det praktiska hanterandet. Det är inte möjligt att redogöra med några få ord för alla de intressanta detaljerna i sammanhanget och därför hänvisas de intresserade till den lättfattliga boken *The samurai sword* av John M Yumoto, Tuttle & Co, Rutland, Vermont 1958.

Japanskt parsvärd "daisho". Samurais privilegium var att bära två svärd även till civil klädsel. Nedre delen av bilden svärdslinga, fäste och parerplåt monterade isär

